

așeza pe birou fotografiile ale celor pe care îi iubea... dar îi iubea pe oameni cu pasiune”¹. Sau o altă calitate a lui Lenin: „Vladimir Ilici nu disprețuia nimic mai mult, decât tot felul de birfeli, amestecul în viața personală a cuiva. El considera că un asemenea amestec este inadmisibil”².

Primul comisar al poporului pentru învățămînt, A. V. Lunačarskij, îl vede pe Lenin într-o altă proiecție. În cartea lui, *Воспоминания и впечатления*, editată în anul 1968, se află o întregă suită de amintiri despre Vladimir Ilici. Pînă la sfîrșitul vieții a sperat A. V. Lunačarskij să scrie un volum întreg dedicat lui Lenin, dorință care a rămas nerealizată. E suficient să parcurgi sumarul cărții *Воспоминания и впечатления*, ca să-ți dai seama că pe Lunačarskij îl preocupa tema care ar putea fi intitulată „Lenin și arta”. Aici nu găsim amănunte, ca la Bonč-Brujevič, nici acea zvîcnire emoționantă a inimii, ca la Kržižanovskij, nici observații subtile privind firea lui Ilici, ca la Krupskaja. Găsim însă altceva. Condeiful celebrului literat, artist al cuvîntului, deosebit de exigent în ceea ce privește aspectul documentar al unor scrieri de acest fel, ne transmite atitudinea lui Lenin față de programele, planurile și visurile din acel domeniu care îi era apropiat însuși lui Lunačarskij. Cu un nețărmurit respect pentru geniul lui Ilici și cu un ascuțit simț autocritic vorbește Lunačarskij despre deosebirile de păreri pe care se întîmpla să le aibă cu Lenin. Lunačarskij subliniază cu deosebită sinceritate justetea părerilor lui Lenin și maturitatea lui politică, superioară celea a autorului. „Veștile despre răsturnare (este vorba despre revoluția din februarie) m-au ajuns cînd mă aflam în apropiere de Geneva. Am plecat imediat la Zürich, pentru a sta de vorbă cu Vladimir Ilici și, lăsînd la o parte toate micile divergențe care mai rămîneau între leniniști și grupul «Înainte» («Вперјод»), a-i oferi, simplu, fără rezerve, toate forțele mele”³, scrie acest om devotat Revoluției. Și mai departe: „Mai bine decât toți alții privea Lenin, cu un uimitor echilibru sufletesc, giganticele sarcini care îi stăteau în față și se apuca de ele cu ambele mîini, la fel cum un pilot încercat prinde timona unui uriaș vapor oceanic”⁴. Unul din eseurile sale Lunačarskij îl încheie astfel: „Feriți au fost aceia al căror instinct revoluționar i-a condus de la bun început pe căile lui Lenin”⁵. În ceea ce-l privește, se considera, desigur, unul dintre acești oameni fericiți.

Am încercat să descriem mai sus — desigur într-un mod sumar — doar cîteva volume de amintiri din uriașul număr al celor existente. Este aproape cu neputință să vorbești despre toate, dar, credem, că și acestea care au fost amintite sînt deosebit de caracteristice în ceea ce privește literatura memorialistică despre Lenin. Această literatură — pe lîngă faptul că este foarte interesantă din punct de vedere artistic — constituie pe drept cuvînt un document de valoare unică, dacă ne gîndim că prezintă mărturiile unor oa-

¹ N.K. Krupskaja, *Ленин и партия*, Moscova, 1963, p. 21.

² *Op. cit.*, p. 22.

³ A.V. Lunačarskij, *Воспоминания и впечатления*, Moscova, 1968, p. 144.

⁴ *Op. cit.*, p. 145.

⁵ *Op. cit.*, p. 173.